



SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

PL. ÚS 6/96

Ústavný súd Slovenskej republiky v Košiciach v pléne zloženom z predsedu JUDr. Milana Čiča a sudcov JUDr. Júliusa Černáka, JUDr. Anny Danielčákovej, JUDr. Ľubomíra Dobríka, JUDr. Jána Drgonca, JUDr. Jána Klučku, JUDr. Viery Mrázovej, JUDr. Štefana Ogurčáka, JUDr. Richarda Rapanta a JUDr. Tibora Šafárika na verejnom zasadnutí 12. júna 1997 prerokoval návrh skupiny 30 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, bez prítomnosti ich zástupcu, proti Národnej rade Slovenskej republiky, bez prítomnosti jej zástupcu, na začatie konania podľa čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky o vyslovenie nesúladu § 13a, § 17a až 17f a § 33b ods. 1 a 3 druhej vety, zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov a vypořádání majetkových nárokov v družstvách v znení neskorších predpisov s čl. 1, čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4, čl. 20 ods. 1, čl. 35 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a 16. júna 1997 takto

r o z h o d o l :

1. Ustanovenie § 17f tretej vety zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov a vyporiadaní majetkových nárokov v družstvách v znení neskorších predpisov **n i e j e** v súlade s čl. 35 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Vo zvyšnej časti návrhu **n e v y h o v u j e**.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Skupina 30 poslancov Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej len „navrhovateľ“), zastúpená Ing. Jánom Langošom, poslancom Národnej rady Slovenskej republiky podala 24. mája 1996 na Ústavnom súde Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) návrh na začatie konania o súlade právnych predpisov podľa čl. 125 písm. a) Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a podľa § 37 a nasl. zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 293/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa tento zákon (ďalej len „zákon č. 38/1993 Z. z.“).

Navrhovateľ žiadal, aby ústavný súd po predbežnom prerokovaní jeho návrh prijal na ďalšie konanie a ďalej, aby vo veci samej rozhodol nálezom, že „ustanovenia § 13a, § 17a až 17f a § 33b ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov a vyporiadaní majetkových nárokov v družstvách v znení neskorších predpisov nie sú v súlade s čl. 1, čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ustanovenie § 33 ods. 3 veta druhá citovaného zákona s čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4 a čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a ustanovenie § 17f citovaného zákona s čl. 35 ods. 1, 2 a 3 a s čl. 55 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky“.

V odôvodnení svojho návrhu navrhovateľ uviedol, že pri transformácii poľnohospodárskych družstiev nadobudli oprávnené osoby v zmysle § 9 ods. 7 zákona č. 42/1992 Zb. vecné majetkové právo k majetkovým podielom vypočítaným podľa kritérií ustanovených v § 17 tohto zákona a ich výška sa stala záväznou pre oprávnené osoby aj orgány družstva (§ 9 ods. 7 v spojitosti s § 2 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb.). Nárok na vydanie majetkového podielu za podmienok ustanovených v § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. sa mohol realizovať od zápisu zmien podľa § 765 ods. 2 Obchodného zákonníka týkajúcich sa transformovaného družstva alebo od zápisu novej právnickej osoby do obchodného registra.

Zákon č. 264/1995 Z. z. ustanovením § 33b ods. 1 obmedzil právo oprávnených osôb uplatniť si nárok na vydanie majetkového podielu u poľnohospodárskych družstiev podľa § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. časovým limitom do 29. februára 1996 a ustanoveniami § 13a a § 17a ods. 1 zbavil oprávnené osoby uvedené v § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. nielen nároku na vydanie majetkového podielu, ale aj práva na samotný majetkový podiel vypočítaný podľa kritérií uvedených v § 17 tohto zákona. Uvedené vecné majetkové právo nahradil zákon č. 264/1995 Z. z. iným majetkovým právom, a to právom k podielníckemu listu ako cennému papieru.

Na základe uvedeného je zrejmé, že zákon č. 264/1995 Z. z. retroaktívne zbavil časť oprávnených osôb uvedených v § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. práva na majetkový podiel, ktorý legálne nadobudli pri transformácii a nároku na vydanie tohto podielu, ktorý im priznal zákon pred účinnosťou zákona č. 264/1995 Z. z.

Podľa názoru navrhovateľa nejde o nepravú retroaktivitu, ktorá je z hľadiska právnej istoty akceptovateľná a v prípade ktorej sa právne vzťahy (práva) vzniknuté pred účinnosťou zákona spravujú týmto zákonom odo dňa jeho účinnosti. Nepravá retroaktivita predpokladá zachovanie existencie samotného právneho vzťahu (práva) vzniknutého pred účinnosťou zákona aj v čase jeho účinnosti, inak by úprava takého právneho vzťahu neprichádzala do úvahy.

Z toho podľa navrhovateľa vyplýva, že ustanovenia § 33b ods. 1, § 13a a § 17a až § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. sú v rozpore s princípom právnej istoty a ochrany dôvery občanov v právo, ktorý zahŕňa aj požiadavku zachovať legálne nadobudnuté práva a zákaz retroaktivity právnych noriem, čím nie sú v súlade s čl. 1 ústavy. Po rešpektovaní uvedených princípov nikomu nemožno odňať jeho riadnym spôsobom nadobudnuté práva na základe neskoršie vydaného predpisu.

Navrhovateľ uviedol, že ďalšou otázkou, ktorú treba posúdiť v súvislosti s prijatím zákona č. 264/1995 Z. z., je rovnosť a sloboda v právach a rovnosť pri zákonom obmedzení základných práv (čl. 12 ods. 1 veta prvá a čl. 13 ods. 3 ústavy).

Právo na majetkový podiel podľa jeho názoru je špeciálne majetkové právo, ktoré sa v prípade vydania majetkového podielu transformuje spravidla na vlastníctvo k veciam. Iný spôsob vydania však bez súhlasu oprávnenej osoby nebol možný a v prípade absencie dohody sa musel vydať peňažnou formou (veci druhovo určené - § 657 Obč. zák.). Ďalej konštatoval, že oprávneným osobám uvedeným v § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb., ktoré si neuplatnili nárok na vydanie majetkového podielu do 29. februára 1996 a oprávneným osobám uvedeným v § 13 ods. 3 zákona č. 42/1992 Zb., ktorým sa nevydal majetkový podiel pred dňom účinnosti zákona č. 264/1995 Z. z., prislúchajú iné majetkové práva a v podstatne menšom rozsahu, ako pred účinnosťou tohto zákona (§ 13a, § 17a až § 17f a § 33b ods. 1 zákona č. 264/1995 Z. z.). Zákonodarca v tomto zákone výslovne nevyjadril a ani z nijakého jeho ustanovenia nevyplýva, že ide o rozdiely vo verejnom záujme a pre verejné blaho. V bodoch 2.1 až 2.9 návrhu uviedol ďalšie skutočnosti a údaje o neodôvodnených rozdieloch v právnom postavení oprávnených osôb, poľnohospodárskych družstiev a obchodných spoločností (u ktorých trvá povinnosť vydávať majetkové podiely), úplne iné kritériá pri určovaní ceny pri odkupovaní podielnických listov (§ 17e ods. 2 a 3 zákona č. 264/1995 Z. z.), neodôvodnené rozdiely pri prijímaní oprávnených osôb za členov družstva, ktorým sa na splatenie členského vkladu započítava len upravená menovitá hodnota jej podielnických listov a diskriminačný prístup k časti oprávnených osôb.

Svoje tvrdenia navrhovateľ odôvodňoval čl. 12 ods. 1 veta prvá ústavy o slobode a rovnosti v právach a čl. 13 ods. 3 ústavy, že zákonné obmedzenia základných práv musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky. Každé právo, ktoré prislúcha určitej skupine jedincov, ktorí spĺňajú rovnaké podmienky, musí pritom platiť pre všetkých jedincov tejto skupiny rovnako. Je vecou štátu, aby v záujme zabezpečenia svojich funkcií rozhodol, že určitej skupine poskytne menej výhod než druhej. Ani v tomto prípade však nesmie postupovať ľubovoľne a musí podložiť svoje rozhodnutie objektívnymi a racionálnymi dôvodmi a preukázať, že ide o rozhodnutie vo verejnom záujme a pre verejné blaho a zabrániť tak vzniku neodôvodnených rozdielov.

Za jednu z hlavných príčin prijatia zákona č. 42/1992 Zb. navrhovateľ považoval potrebu odstrániť deformáciu majetkových vzťahov medzi družstvami a ich členmi a ďalšími fyzickými osobami, ktorá sa vytvorila v predchádzajúcom spoločenskom systéme. Majetková transformácia tvorí podstatnú časť tohto zákona. Ustanovenia o majetkových podieloch nadväzujú na túto koncepciu a riešia vyporiadanie majetkovej účasti oprávnených osôb v družstvách (§ 1 písm. a/ zákona č. 42/1992 Zb.), ktoré v dôsledku nerovného postavenia jednotlivých foriem vlastníctva užívali majetok týchto osôb. Ďalej uviedol, že samotným zakotvením nároku na vydanie majetkového podielu namiesto nároku na zaplatenie finančnej náhrady zdôrazňuje špeciálny vecný charakter tohto práva a preto neupravuje formu vydania majetkového podielu.

Na základe porovnania práv spojených s majetkovým podielom s právami súvisiacimi s podielníckym listom navrhovateľ konštatoval, že podstata a zmysel týchto práv sú celkom odlišné, čo vyplýva zo skutočností uvedených v bode 2 jeho návrhu. Zákonodarca však napriek tomu neprihliadol na podstatu a zmysel práv spojených s majetkovým podielom a časť oprávnených osôb týchto práv jednoducho zbavil. Týmto postupom poprel základné princípy majetkovej transformácie družstiev vo vzťahu k oprávneným osobám a vytvoril právne predpoklady pre podstatné obmedzenie a nevymáhateľnosť majetkových práv získaných pri transformácii. I z

toho hľadiska považoval za neodôvodnené zbavenie časti oprávnených osôb existujúceho majetku pozostávajúceho z majetkového podielu a vylúčenie z práva vlastníť majetok vyplývajúceho z nároku na vydanie tohto podielu (§ 13a, § 17a až § 17f a § 33b ods. 1 zákona č. 264/1995 Z. z.) a ich obmedzenie v týchto právach (§ 33b ods. 1 a ods. 3 veta druhá zákona č. 264/1995 Z. z.).

Navrhovateľ uviedol, že ustanovenie § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. upravujúce rozsah, v akom sa oprávnenej osobe započítava hodnota jeho podielnických listov na splatenie členského vkladu pri prijatí za člena družstva, vytvára neodôvodnené rozdiely aj vo vzťahu pri určovaní ceny podielnických listov pri ich odkúpení družstvom (§ 17e ods. 2 a 3 zákona č. 264/1995 Z. z.). Oprávnenej osobe sa totiž započítava na splatenie členského vkladu len upravená menovitá hodnota podielnických listov, pričom úprava sa vykoná tak, že družstvo z tejto hodnoty odpočíta časť, ktorá sa postupom podľa § 13 ods. 1 zákona č. 42/1992 Zb. a stanov družstva zahrnie do nedeliteľného fondu. Takto dochádza k znižovaniu hodnoty pôvodného majetkového podielu, lebo oprávneným osobám sa započíta na členský vklad menšia hodnota ako do družstva vložili. Súčasne sa vytvára nerovné postavenie oprávnených osôb voči iným osobám, ktoré požiadajú o členstvo v družstve. Tieto osoby totiž po vzniku členstva neplatia osobitné príplatky na nedeliteľný fond nad hodnotu ich členských vkladov (§ 223 Obch. z.) a nedeliteľný fond sa počas trvania družstva dopĺňa z ročného čistého zisku družstva (§ 235 ods. 1 Obch. z.). Osobitný príplatok na nedeliteľný fond nad hodnotu členského vkladu nevyplýva ani z § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. ani z iného jeho ustanovenia alebo z Obchodného zákonníka.

Nedeliteľný fond sa v poľnohospodárskych družstvách pred transformáciou totiž nevytváral a od 1. januára 1992 ho povinne zriaďuje každé družstvo (§ 235 ods. 1 Obch. z.).

Svoje tvrdenia a názory, uvedené v bodoch 3 a 4 navrhovateľ opieral o čl. 20 ods. 1 prvej vety a ods. 4 ústavy a čl. 1 Dodatkového protokolu k Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Ustanovenie čl. 20 ods. 1 prvej vety

chápe ako príkaz zákonodarcovi, ktorý nesmie vo svojej zákonodarnej činnosti z práva na vlastníctvo nikoho vylúčiť. To platí nielen v prípade všeobecnej úpravy vlastníckeho práva (§ 123 a nasl. Obč. zákonníka), ale aj vtedy, ak ide o vlastnícke právo určitej skupiny osôb, ktoré spĺňajú rovnaké podmienky. V bodoch 4.2 až 4.4 návrhu uviedol svoje názory na funkciu ochrany existujúceho vlastníckeho práva k majetku, ktorá vyplýva z čl. 20 ods. 1 ústavy, ďalej názory na obsah a predmet vlastníckeho práva s tým, že majetok fyzických a právnických osôb tvoria okrem vecí aj práva a iné majetkové hodnoty. Vyslovil názor, že by bolo neúnosné, aby ústava poskytovala ochranu len vlastníctvu vecí ale ostatnému majetku nie. Aj ochrana vlastníctva iného majetku, ako sú veci, musí byť primeraná podstate a významu chráneného záujmu a charakter a intenzita tejto ochrany tak môžu byť iné ako v prípade vlastníckeho práva k veci. Poukázal aj na čl. 11 ústavy a medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, ratifikované Slovenskou republikou a vyhlásené zákonom ustanoveným spôsobom, ktoré majú prednosť pred zákonom, ak zabezpečujú väčší rozsah základných práv a slobôd. Ak zákon, ktorý zbavuje určité osoby práva spojeného s nárokom na vydanie majetku, alebo ich zbavuje existujúceho majetku, nie je v rozpore s podmienkami, za ktorých môže dôjsť k vyvlastneniu alebo nútenému obmedzeniu vlastníckeho práva a ktoré vyplývajú z čl. 20 ods. 4 ústavy, z § 128 ods. 2 Obč. zákonníka a zo zákona č. 50/1976 Zb. v platnom znení, tak treba skúmať aj to, či sú splnené podmienky, ktoré tieto medzinárodné zmluvy predpokladajú. Analýza doterajšej judikatúry Komisie pre ľudské práva a Európskeho súdu pre ľudské práva podľa jeho názoru v plnom rozsahu potvrdila, že zákon, ktorého existenciu čl. 1 Dodatkového protokolu predpokladá, môže upraviť iba podmienky, za ktorých možno oprávnenú osobu zbaviť jej majetku, ale zákon ju nemôže majetku priamo zbaviť.

Čo sa týka verejného záujmu v prípade zbavenia oprávnených osôb ich majetku, musí zákonodarca takýto záujem výslovne vyjadriť alebo taký záujem musí zo zákona inak vyplývať, pričom sa musí posúdiť aj podstata a zmysel obmedzovaného práva.

Navrhovateľ tvrdil, že ustanovením § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. tým, že uložilo transformovaným družstvám podnikajúcim v poľnohospodárstve povinnosť prijať podielnikov za svojich členov a zakotvilo aj súdnu vymáhateľnosť tejto povinnosti, narušilo zásadu zmluvnej autonómie, ktorá je súčasťou práva podnikat' v podmienkach trhových vzťahov (čl. 35 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy). Ak je podľa stanov družstva podmienkou členstva pracovný vzťah člena k družstvu (§ 227 ods. 3 Obch. z.), v takom prípade vzniká družstvu povinnosť prijať podielníka nielen za člena, ale aj za zamestnanca a zmluvná autonómia družstva sa narušuje aj v oblasti pracovných vzťahov. Navyše podľa neho dochádza aj k porušeniu čl. 35 ods. 3 ústavy, lebo citované ustanovenie zakladá nárok podielníka na prijatie do pracovného vzťahu u konkrétneho družstva. Súčasne napĺňa tým právo na prácu obsahom, ktorý toto právo nemá a tým obmedzuje právo podnikat'. Ustanovením § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. vznikli medzi družstvami podnikajúcimi v poľnohospodárstve neodôvodnené rozdiely v úprave práva podnikat' v neprospech transformovaných družstiev. Odôvodnenosť týchto rozdielov zákonodarca výslovne nevyjadril, a ani zo žiadneho ustanovenia tohto zákona nevyplýva. Uvedené ustanovenie nemožno chápať ani tak, že ustanovuje podmienky alebo obmedzenia podľa čl. 35 ods. 2 ústavy, lebo ani toto ustanovenie nezakladá povinnosť podnikateľa prijať určitú konkrétnu osobu za člena alebo zamestnanca. Ustanovenie § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. preto nie je podľa názoru navrhovateľa v súlade s čl. 12 ods. 1, čl. 13 ods. 3 a 4, čl. 35 ods. 1, 2 a 3 a čl. 55 ods. 1 ústavy.

Ústavný súd návrh skupiny poslancov Národnej rady Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí pléna 19. júna 1996 predbežne prerokoval a po zistení, že spĺňa náležitosti návrhu podľa § 20 a § 37 ods. 2 zákona č. 38/1993 Z. z. ho prijal na ďalšie konanie.

Ústavný súd listom z 20. júna 1996 požiadal predsedu Národnej rady Slovenskej republiky, aby sa Národná rada Slovenskej republiky ako orgán, ktorý namietaný právny predpis vydal, k návrhu vyjadrila.

V písomnom vyjadrení z 26. septembra 1996 Národná rada Slovenskej republiky podrobne zdôvodnila svoje nesúhlasné stanovisko k námietkám navrhovateľa o nesúlade označených ustanovení zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z. s citovanými ustanoveniami ústavy, a súčasne ústavnému súdu oznámila, že trvá na ústnom pojednávaní v tejto veci.

Národná rada Slovenskej republiky (ďalej len „národná rada“) vo svojom vyjadrení uviedla, že doterajšie znenie § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. nielenže neurčovalo obdobie, počas ktorého môžu výkonní poľnohospodári požiadať o vydanie majetkového podielu, ale dikcia tohto ustanovenia vyvolávala pochybnosti, v ktorom čase musí dôjsť k splneniu podmienky vykonávania poľnohospodárskej výroby. Súdna prax nebola v tejto otázke jednotná a napr. v odôvodnení rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky č. 1 Cdo 88/94 z 26. októbra 1994 (na ktorý sa navrhovateľ v inej súvislosti na str. 13 návrhu tiež odvoláva) sa uvádza, že oprávnená osoba musela spĺňať podmienku vykonávania poľnohospodárskej výroby (alebo byť podnikateľom v odbore predmetu činnosti u iných družstiev) už v období transformácie družstva, konkrétne v momente zápisu zmien stanov do obchodného registra. Z tohto pohľadu je určenie konečného termínu na podávanie žiadostí o vydanie majetkového podielu podľa § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. v § 33b ods. 1 zákona č. 264/1995 Z. z. iba nevyhnutným upevnením právneho postavenia dotknutej časti oprávnených osôb, ktoré bolo až do prijatia novely nejasné.

Pokiaľ ide o údajný neprípustný zásah do práv ostatných oprávnených osôb, ktoré sa nestali členmi družstva a nevykonávajú poľnohospodársku výrobu, národná rada uviedla, že v prvom rade treba brať do úvahy ich právne postavenie do prijatia zákona č. 264/1995 Z. z. Tieto osoby neboli v žiadnom prípade v postavení spoluvlastníkov ohľadom majetku družstva a obsah ich práva upraveného v § 13 ods. 3 zákona č. 42/1992 Zb. ako „možnosť vydať im majetkový podiel v plnej výške po siedmich rokoch od schválenia transformačného projektu“ nemožno ani s použitím analógie zrozumiteľne definovať.

V tomto smere zákon č. 264/1995 Z. z. nielenže nezbavil oprávnené osoby samotného majetkového podielu, ako sa to tvrdí v návrhu, ale práve v záujme všetkých zúčastnených strán dal už skôr vzniknutým právnym vzťahom medzi oprávnenými osobami a družstvami jasný obsah. Z hľadiska požiadavky zachovania legálne nadobudnutých práv a zákazu retroaktivity právnych noriem ide v tomto prípade jednoznačne o prípustnú tzv. nepravú retroaktivitu, t. j. právne vzťahy medzi oprávnenými osobami a družstvami vzniknuté v rámci transformácie družstiev sa riadia zákonom č. 264/1995 Z. z. odo dňa jeho účinnosti. Právo oprávnenej osoby spojené s vypočítaným majetkovým podielom zostáva zachované a zákon č. 264/1995 Z. z. s ním v § 17a ods. 1 a § 17b ods. 1 výslovne počíta, pričom sa pravda mení jeho obsah, a to z viacerých stránok v prospech oprávnenej osoby (napr. právo na podiel zo zisku, voľné nakladanie s družstevnými podielnickými listami, postavenie veriteľa v určitých situáciách a pod.).

Z vyjadrenia národnej rady ďalej vyplynulo, že nie je odôvodnené tvrdenie o nežiadúcej novelizácii dvoch skupín oprávnených osôb, teda tých, ktorí vykonávajú poľnohospodársku výrobu a ostatných oprávnených osôb. Oprávneným osobám, ktoré vykonávajú poľnohospodársku výrobu, totiž zákon č. 264/1995 Z. z. umožnil požiadať družstvo o vydanie majetkového podielu podľa § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. do 29. februára 1996. Ak teda zákon č. 264/1995 Z. z. upravuje povinnosť družstvám vydať za majetkové podiely družstevné podielnické listy, tieto sa vydajú len tej skupine oprávnených osôb, ktoré nevykonávajú poľnohospodársku výrobu, resp. aj tým oprávneným osobám, ktoré ako výkonní poľnohospodári svoje právo požiadať o vydanie majetkových podielov na základe svojho slobodného rozhodnutia nevyužili.

Národná rada ďalej konštatovala, že nemožno považovať za korektné tvrdenie navrhovateľa v časti návrhu (písm. d), že zákon č. 264/1995 Z. z. umožňuje družstvám odkupovať družstevné podielnické listy za podstatne nižšiu cenu, ako je nominálna hodnota majetkových podielov. Pravdou je, že tento zákon iba stanovuje určité kritériá na určenie ceny týchto cenných papierov (kurz na trhu cenných papierov, koeficient zvýšenia alebo zníženia hodnoty čistého obchodného imania

družstva alebo cena tvorená dohodou) a ich skutočná cena môže, ale nemusí byť v konkrétnych prípadoch nižšia. Zákon č. 264/1995 Z. z. v záujme vyváženosti výhod a nevýhod, ktoré môžu pre podielníkov z neho plynúť, ustanovil pre prípad nevýhodnej ceny pri odkupovaní družstevných podielnických listov družstvom právo podielníka stať sa členom družstva a zachovať nominálnu hodnotu pôvodného majetkového podielu vo forme členského vkladu a družstvám ukladá takéto rozhodnutie podielníka akceptovať (§ 17f).

Odhlídnuc od závažných nepresností v návrhu (konkrétne právo na úrok alebo podiel zo zisku družstva z titulu majetkového podielu nevyplyva a ani sa nedá výkladom odvodiť od žiadneho všeobecne záväzného právneho predpisu) ako v bode 2.8 návrhu vyvodil navrhovateľ. Podľa názoru národnej rady záver, ku ktorému dospel navrhovateľ, t. j. že ustanovenia § 13a, § 17a až 17f a § 33b ods. 1 a ods. 3 druhej vety zákona č. 264/1995 Z. z. nie sú v súlade s ústavou, lebo „zbavujú časť oprávnených osôb existujúceho majetku“ a „súčasne ich vylučujú z práva vlastníť majetok vyplývajúceho z nároku na vydanie majetkového podielu“, nie je vôbec opodstatnený. Takýto záver by bol namieste iba v prípade, ak by majetkový podiel z transformácie zakladal vlastnícky alebo spoluvlastnícky vzťah oprávnených osôb k majetku družstva. V skutočnosti však, ako to už bolo uvedené na inom mieste v tomto stanovisku, jediným a výlučným vlastníkom vecí patriacich do majetku družstva je družstvo ako právnická osoba.

K úvahám navrhovateľa o zmysle transformácie v družstvách je podľa názoru národnej rady nutné podotknúť, že jeho tvrdenie o tom, že zámerom zákona č. 42/1992 Zb. bolo nepriznať oprávneným osobám nárok na zaplatenie finančnej náhrady, ale výlučne iba vydať do vlastníctva veci z majetku družstiev vedie k záverom, že oprávnené osoby, ktoré nevykonávajú poľnohospodársku výrobu (a ktorých je v Slovenskej republike z celkového počtu oprávnených osôb štatisticky viac ako 90 %), by mali byť prinútené prevziať do vlastníctva veci, ktoré prevažne slúžia poľnohospodárskej výrobe a ktoré nepotrebujú. Aj z tohto pohľadu je nesporné, že nová právna úprava majetkových vzťahov medzi oprávnenými osobami, ktoré získali majetkový podiel a nevykonávajú poľnohospodársku výrobu, pričom ich

majetkový podiel predstavuje nesporne určitú formu ich účasti na podnikaní družstva, zodpovedá v zákone č. 264/1995 Z. z. najrozšírenejšej a historicky najprogressívnejšej forme kapitálovej účasti na podnikaní iných osôb, t. j. forme cenných papierov. Je potom vždy iba vecou konkrétnych ekonomických podmienok trhu alebo určitého odvetvia ekonomiky, či majitelia cenných papierov majetkovej, resp. podielnickej povahy budú svoje práva realizovať aktívne.

K námietkám navrhovateľa týkajúcich sa ustanovenia § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. národná rada uviedla, že vychádzajú z nesprávneho výkladu ustanovenia § 17f zákona č. 264/1995 Z. z., resp. výklad podaný navrhovateľom opomína dve závažné skutočnosti vyplývajúce priamo z dikcie citovaného ustanovenia.

V prvom rade toto ustanovenie priamo predpokladá, že družstvo môže zo závažných dôvodov odmietnuť prijať za člena podielnika. Takýmto dôvodom môže byť nesplnenie podmienok pre prijatie za člena upravených v stanovách, najmä v prípadoch, kde je podmienkou členstva pracovný vzťah. V žiadnom prípade teda nejde o narušenie zmluvnej autonómie v oblasti pracovnoprávných vzťahov, pretože v takýchto prípadoch, ak nedôjde ku konsenzu, družstvo bude oprávnené odmietnuť prijatie konkrétneho podielnika za člena, a to buď preto, že ho nemôže zamestnať alebo preto, že podielnik nemá záujem pracovať v družstve. K tomu treba ešte uviesť, že v podmienkach Slovenskej republiky majú transformované poľnohospodárske družstvá len výnimočne v stanovách zakotvenú podmienku pracovnej účasti člena, takže nejde o typický jav v poľnohospodárskych družstvách, ako sa to tvrdí v návrhu.

Ďalšou závažnou podmienkou uplatnenia práva podielnika na vstup do družstva podľa § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. je, že toto právo nemôže uplatniť kedykoľvek, ale iba do 30 dní od splatnosti družstevných podielnických listov. Splatnosť nastáva buď v termíne určenom družstvom podľa § 17e ods. 3 alebo po siedmich rokoch od schválenia transformačného projektu konkrétneho družstva.

Z uvedeného vyplýva, že ustanovenie § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. v žiadnom prípade nezakladá právo podielníka na prácu v konkrétnom družstve, lebo toto právo môže realizovať iba po dohode s družstvom.

Povinnosť družstva prijať za určitých podmienok podielníka za člena vychádza v koncepcii zákona č. 264/1995 Z. z. z týchto zásad:

- medzi konkrétnym podielníkom a družstvom už pri transformácii vznikol určitý majetkový vzťah v podobe vypočítaného majetkového podielu,
- je potrebné dať možnosť podielníkovi, aby podľa vlastného uváženia rozhodol, či svoje družstevné podielnícke listy družstvu odpredá alebo uplatní svoj pôvodný majetkový podiel vo forme typickej pre družstvo, t. j. ako svoj členský vklad, a to najmä v záujme zrovnoprávnenia tej časti oprávnených osôb, ktoré získali v družstve majetkový podiel a sami nevykonávajú poľnohospodársku výrobu.

Z hľadiska družstva uplatnením § 17f nielenže nedochádza k jeho znevýhodneniu oproti iným družstvám alebo iným subjektom podnikajúcim v poľnohospodárstve, ale družstvo sa naopak kapitálovo posilní (premenou družstevných podielníckych listov na členské vklady, ktoré sú súčasťou základného imania družstva). Navyše ani argumentácia o neodôvodnených rozdieloch medzi transformovanými a inými družstvami v poľnohospodárstve v súvislosti s § 17f zákona č. 264/1995 Z. z. nie je celkom korektná, pretože rozdiely boli evidentne dané aj pred prijatím tejto novely, a to v právnych a ekonomických dôsledkoch majetkovej transformácie družstiev podľa zákona č. 42/1992 Zb.

Na základe všetkých uvedených dôvodov národná rada navrhla ústavnému súdu, aby nevyhovel návrhu navrhovateľa na vyslovenie nesúladu namietaných ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. s označenými ustanoveniami ústavy.

Ústavný súd podľa § 31 zákona č. 38/1993 Z. z. vykonal dôkazy potrebné na zistenie skutočného stavu veci a získanie podkladov pre svoje rozhodnutie. Vyžiadal si stanovisko Ministerstva pôdohospodárstva Slovenskej republiky a Zväzu poľnohospodárskych družstiev Slovenskej republiky.

Na verejnom pojednávaní pléna ústavného súdu 12. júna 1997 sa nezúčastnili zástupcovia účastníkov konania. Preto sudca spravodajca prečítal text návrhu navrhovateľa, doručeného ústavného súdu 24. mája 1996 a text stanoviska národnej rady z 26. septembra 1996.

Ústne pojednávanie 12. júna 1997 bolo odročené na vyhlásenie rozhodnutia, t. j. na 16. júna 1997.

II.

1. Navrhovateľ v návrhu namietal, že ustanovenie § 17f zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov a vyporiadaní majetkových nárokov v družstvách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 264/1995 Z. z.“) nie je v súlade s čl. 35 ods. 1 a čl. 55 ods. 1 ústavy.

Podľa napadnutého ustanovenia každý podielnik (majiteľ podielnického listu) môže požiadať družstvo, ktorého podielnický list vlastní, o prijatie za člena. Družstvo nemôže bez závažných dôvodov jeho žiadosť o prijatie za člena družstva odmietnuť, ak bola podaná v lehote 30 dní od splatnosti podielnických listov. Podielnik, ktorý nebol prijatý za člena družstva, môže podať návrh na súd, aby družstvu uložil splnenie tejto povinnosti. Ústavný súd preto analyzoval, či takéto znenie napadnutého ustanovenia zákona č. 264/1995 Z. z. je, resp. nie je v súlade s označenými ustanoveniami ústavy.

Podľa čl. 35 ods. 1 ústavy každý má právo na slobodnú voľbu povolania a prípravu naň, ako aj právo podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť. Obsah tohto ustanovenia, pokiaľ ide o právo podnikat', podľa právneho názoru ústavného súdu (ktorý vyústil do prijatia prvej časti výroku nálezu), neposkytuje žiadny právne prijateľný dôvod akceptovateľnosti záveru o opodstatnenosti súdnej vymáhateľnosti

splnenia povinnosti družstva prijať niekoho za člena družstva (na tomto závere nemôže nič zmeniť ani skutočnosť, že v danom prípade uchádzačom o prijatie je majiteľ podielnického listu). Tým, že ustanovenie § 17f tretej vety zákona č. 264/1995 Z. z. obsahuje možnosť takejto súdnej vymáhateľnosti, a navyiac poskytuje súdu právo uložiť družstvu splnenie tejto povinnosti, je nepochybné, že tým došlo nielen k porušeniu princípu slobodnej voľby povolania a prípravy naň, ale najmä k porušeniu zmluvnej autonómie, ktorá je nepochybne súčasťou základného práva podnikat' a uskutočňovať inú zárobkovú činnosť. Ústavný súd pritom bral do úvahy aj všeobecne známu skutočnosť, že princíp zmluvnej autonómie je prioritným pri vzniku členstva v družstve aj podľa príslušných ustanovení Obchodného zákonníka (§ 221 a nasl.). Podľa nich len konkrétne družstvo je oprávnené s konečnou platnosťou rozhodnúť o prijatí fyzickej osoby za svojho člena, čo je napokon i podrobnejšie upravené v základnom vnútrodružstevnom predpise, t.j. v jeho stanovách. Súd by mohol posúdiť a rozhodnúť len otázku, či existujú závažné dôvody, ktoré bránia družstvu prijať podielníka za svojho člena, nie však uložiť mu bez ďalšieho jeho prijatie, ako to ustanovuje § 17f tretia veta citovaného zákona. Ani skutočnosť, že citované ustanovenie (jeho tretia veta) poskytlo právo súdnej vymáhateľnosti prijatia za člena družstva iba podielnikom, nič nemení na závere, že čl. 35 ods. 1 ústavy nemožno vykladať v tom zmysle, že ktorákoľvek fyzická osoba (vrátane podielníka) má ústavou zaručené právo, aby bola prijatá za člena konkrétneho družstva. Nemožno ho však vykladať ani tak (pretože neexistuje preto žiadny akceptovateľný dôvod), že ustanovuje podmienky alebo obmedzenia výkonu podnikateľskej činnosti spočívajúce v povinnosti podnikateľského subjektu prijať určitú konkrétnu fyzickú osobu za člena alebo do pracovného pomeru, a to dokonca na základe rozhodnutia súdu. Preto ústavný súd dospel k záveru, že ustanovenie § 17f tretej vety zákona č. 264/1995 Z. z. nie je v súlade s čl. 35 ods. 1 ústavy.

2. V petite návrhu navrhovateľ ďalej namietal nesúladi § 13a, § 17a až 17f a § 33b ods. 1 a ods. 3 druhej vety zákona č. 264/1995 Z. z. s označenými ustanoveniami ústavy.

Pre prijatie druhej casti výroku nálezu boli rozhodujúce najmä nasledujúce právne úvahy a právne posúdenie textu namietaných ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. upravujúcich usporiadanie majetkových vzťahov družstiev po ich transformácii, t. j. vydanie družstevných podielnických listov za majetkové podiely vypočítané podľa § 9 ods. 7 zákona č. 42/1992 Zb. Vzhľadom na vyslovenú námietku neústavnosti tejto časti zákona č. 264/1995 Z. z. ako celku (konkrétne § 13a, § 17a až 17f bez tretej vety a § 33b ods. 1 a 3 druhej vety), inak povedané námietku neústavnosti novovytvoreného inštitútu družstevných podielnických listov, ústavný súd zhrnul svoje právne úvahy a právne posúdenie vzťahov z toho vyplývajúcich do jedného celku. Rozhodujúcim kritériom pri ich formulovaní boli pre neho vzájomné väzby napadnutých ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. k **právu na majetkové podiely**, ktoré oprávnené osoby nadobudli v družstvách schválením transformačného projektu a zápisom transformovaného družstva do obchodného registra (§ 11 ods. 2 v spojitosti s § 2 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb.) a k **právu na ich vydanie** (§ 13 zákona č. 42/1992 Zb.).

V tejto časti návrhu navrhovateľ konštatoval, že pri transformácii poľnohospodárskych družstiev nadobudli oprávnené osoby v zmysle § 9 ods. 7 zákona č. 42/1992 Zb. vecné majetkové právo k majetkovým podielom vypočítaným podľa kritérií ustanovených v § 17 tohto zákona a ich výška sa stala záväznou pre oprávnené osoby aj orgány družstva (§ 9 ods. 7 v spojitosti s § 2 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb.).

Ďalej podľa navrhovateľa v nadväznosti na vznik práva na majetkový podiel ustanovenia § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. oprávneným osobám, ktoré sa nestali účastníkmi právnických osôb podľa transformačného projektu poľnohospodárskeho družstva, priznali voči týmto právnickým osobám nárok na vydanie majetkového podielu. V prípade tých oprávnených osôb, ktoré vykonávajú poľnohospodársku výrobu, sa musel majetkový podiel vydať do 90 dní odo dňa, keď taká osoba o vydanie písomne požiadala (§ 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb.), a v prípade ostatných oprávnených osôb sa mohol vydať majetkový podiel v plnej výške až po siedmich rokoch od schválenia transformačného projektu, pokiaľ sa oprávnená

osoba a družstvo (jeho právny nástupca) nedohodli po schválení transformačného projektu inak (§ 13 ods. 3 zákona č. 42/1992 Zb.).

Z uvedeného, podľa navrhovateľa, vyplýva, že nárok na vydanie majetkového podielu za podmienok ustanovených v § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. sa mohol realizovať od zápisu zmien podľa § 765 ods. 2 Obch. z. týkajúcich sa transformovaného družstva alebo od zápisu novej právnickej osoby do obchodného registra.

Na základe toho navrhovateľ uviedol, že zákon č. 264/1995 Z. z. ustanovením § 33b ods. 1 obmedzil právo oprávnených osôb uplatniť si nárok na vydanie majetkového podielu u poľnohospodárskych družstiev podľa § 13 ods. 2 zákona č. 42/1992 Zb. časovým limitom do 29. februára 1996 a ustanoveniami § 13a a § 17a ods. 1 zbavil ostatné oprávnené osoby uvedené v § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. nielen nároku na vydanie majetkového podielu, ale aj práva na samotný majetkový podiel vypočítaný podľa kritérií uvedených v § 17 tohto zákona. Uvedené vecné majetkové právo nahradil zákon č. 264/1995 Z. z. iným majetkovým právom, a to právom k podielníckemu listu ako cennému papieru.

Uvedené tvrdenia navrhovateľa, ktoré sa v rôznych obmenách viackrát v návrhu ako ťažiskové opakovali, a to vo vzťahu k vytvoreniu inštitútu družstevných podielníckych listov, podľa ústavného súdu nezohľadňovali vzťah špeciálnej právnej úpravy k všeobecnej právnej úprave. Podľa názoru ústavného súdu pre posudzovanie právnej povahy podielníckych listov a tým aj posudzovanie ústavnosti, resp. neústavnosti tejto časti zákona č. 264/1995 Z. z. sú rozhodujúce nasledujúce právne aspekty.

Pri majetkových podieloch z transformácie družstiev podľa zákona č. 42/1992 Zb. nešlo o rozdelenie obchodného majetku družstva do spoluvlastníctva oprávnených osôb. Podiely sa vypočítali podľa zákonom určených kritérií z

hodnotového objemu čistého imania družstiev (v účtovníctve „vlastné imanie“ ako jeden zo zdrojov obchodného majetku družstva).

Majetkové podiely oprávnených **osôb nepredstavovali vlastníctvo k veciam, ale majetkovú účasť, resp. ocniteľné majetkové práva, porovnateľné (nie však totožné) s majetkovými právami osôb s inou účasťou na majetku, resp. aj na podnikaní právnických osôb.**

Zákon č. 42/1992 Zb. **nedefinoval vypočítané majetkové podiely ako pohľadávku oprávnených osôb voči transformovanému družstvu.** Ústavný súd nepovažuje za opodstatnený taký výklad navrhovateľa, týkajúci sa napadnutých ustanovení zákona, podľa ktorého sa nevydané majetkové podiely po siedmich rokoch od schválenia transformačného projektu družstva mali stať **pohľadávkou** oprávnených osôb. **Vzťah družstva a oprávnenej osoby nevznikol ako záväzkový vzťah podľa Občianskeho zákonníka, ale podľa osobitného zákona,** t. j. podľa zákona č. 42/1992 Zb. Právne je preto neopodstatnené aplikovať na tento vzťah príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka o záväzkových vzťahoch. Nie je podstatné ani to, ako sa majetkové podiely oprávnených osôb podľa rôznych doporučení evidujú v účtovníctve, pretože účtovná osnova majetkové podiely v družstvách nepozná.

Nárok na vydanie majetkových podielov z transformácie družstiev podľa zákona č. 42/1992 Zb. mohli uplatniť len oprávnené osoby, ktoré spĺňali zákonom určené podmienky. **Prvú** skupinu tvorili oprávnené osoby, ktoré sa podľa transformačného projektu družstva stali účastníkom inej právnickej osoby (§ 9 ods. 9 a § 13 ods. 1). **Druhú** skupinu tvorili oprávnené osoby, ktoré spĺňali podmienku vykonávania poľnohospodárskej výroby (§ 13 ods. 2). Zákonodarca teda pri oboch týchto skupinách oprávnených osôb spájal vydanie majetkových podielov zásadne s ich **podnikateľským** využitím.

S prihliadnutím na uvedené skutočnosti je preto právne neopodstatnené tvrdenie, že z ustanovení § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. a „z podstaty a

zmyslu zákona č. 42/1992 Zb.“, ako tvrdil navrhovateľ, údajne jednoznačne vyplýva, že sa podľa tohto zákona majetkový podiel **musel** vydať po uplynutí zákonom stanovenej lehoty aj tým oprávneným osobám, ktoré nevykonávajú poľnohospodársku výrobu, pretože ich podiel sa stane splatnou pohľadávkou.

Závažným aspektom v interpretácii niektorých ustanovení zákona č. 42/1992 Zb. v návrhu bolo akcentovanie alternatívy práv spojených s majetkovými podielmi požiadavkou na ich vydanie. Otázkou práv oprávnených osôb v prípade, ak tieto osoby o vydanie majetkového podielu nepožiadali, alebo ak im ho družstvo reálne nemôže vydať, navrhovateľ bližšie neodôvodnil. Pritom ide reálne o práva výraznej väčšiny oprávnených osôb a o skutočný stav vo vývoji objemu a štruktúry majetku družstiev po transformácii.

Zo „zmyslu a podstaty“ zákona č. 42/1992 Zb., na čo sa odvolával navrhovateľ, nevyplývala iba alternatíva vydania majetkových podielov, ale aj, a hlavne **iné nakladanie** s touto majetkovou hodnotou. V tejto súvislosti nemožno neuviesť, že zákon č. 42/1992 Zb. nakladanie s majetkovými podielmi upravil iba veľmi stroho a nekonkretizoval práva oprávnených osôb, ktoré **nepožiadali o vydanie majetkových podielov v spojitosti so samostatným vykonávaním poľnohospodárskej výroby alebo na takéto vydanie nespĺňali podmienky.**

V dôsledku neúplnej úpravy nakladania s majetkovými podielmi v zákone č. 42/1992 Zb.

a) oprávnené osoby, ktoré **zostali členmi družstiev alebo sa nimi stali po transformácii**, rozhodli **o premene** vypočítaných majetkových podielov na členské vklady pri schvaľovaní zmeny stanov družstva na členskej schôdzi. **Takto sa ich práva, spojené s majetkovými podielmi rozvinuli a konkretizovali ako členské práva podľa Obchodného zákonníka a vlastných stanov družstiev,**

b) v prípadoch, keď sa oprávnené osoby rozhodli podnikat' pri transformácii družstva v niektorej forme obchodnej spoločnosti, mohli vydané majetkové podiely vložiť do majetku tejto spoločnosti ako vklady spoločníka alebo ako inú majetkovú účasť. Aj v tomto prípade sa ich majetkové práva spojené

s pôvodným podielom na čistom imaní družstva **premenili** na konkrétne podielnícke (účastnícke) práva v danej spoločnosti (na práva účastníkov).

Na rozdiel od uvedených dvoch skupín oprávnených osôb ponechal zákon č. 42/1992 Zb. bez bližšej identifikácie práva **najväčšej skupiny oprávnených osôb, t. j. osôb, ktoré sa nestali členmi družstva, podielníkmi obchodnej spoločnosti alebo samostatne hospodáriacimi podnikateľmi podľa Obchodného zákonníka** a ktoré sa podľa zákona môžu vydať po 7 rokoch od schválenia transformačného projektu družstva, ak sa oprávnená osoba nedohodne s družstvom inak. Majetkové podiely týchto oprávnených osôb objektívne predstavujú ich **majetkovú účasť** na podnikaní družstva. V zákone č. 42/1992 Zb. ani v Obchodnom zákonníku však nie sú ani rámcovo upravené práva, spojené s týmto osobitným druhom majetkovej účasti v družstve. Pretože nejde o majetkovú účasť členov družstva, nemôžu byť ich práva spojené s majetkovou účasťou v družstve upravené stanovami družstva, ale len zákonom, k čomu i došlo vydaním zákona č. 264/1995 Z. z.

Interpretácia práv oprávnených osôb, spojených s majetkovými podielmi v družstvách len ako práva na **vydanie podielu** nemá oporu v zákone č. 42/1992 Zb. **Práva spojené s majetkovou účasťou na podnikaní právnických osôb, ak nejde o členov alebo spoločníkov týchto osôb, sa spravidla upravujú formou vydania cenných papierov, v ktorých sú tieto práva inkorporované a ktoré umožňujú pomerne jednoduchý a transparentný prevod týchto práv. Vydanie podielníckych listov družstiev** ako osobitného druhu cenných papierov, v ktorých sú inkorporované práva oprávnených osôb ako podielníkov družstva, zodpovedá reálnej potrebe a základnému zmyslu majetkovej transformácie družstiev, t. j. **ich premene na podielnícke právnické osoby.**

Námietka navrhovateľa, týkajúca sa vyslovenia nesúlady označených ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. s ústavou **sa v podstate opiera o argument, podľa ktorého tento zákon nahradil právo na majetkový podiel a s ním spojený nárok na vydanie** tohto podielu majetkovým právom k podielníckemu listu ako cennému papieru, ktoré „má úplne iný obsah ako právo na majetkový podiel a

výrazne mení právne pomery medzi transformovanou právnickou osobou a oprávnenou osobou v neprospech oprávnenej osoby a to bez súhlasu tejto osoby“ (časť III. ods. 2.1, str. 13-14 návrhu).

Na podporu tohto tvrdenia navrhovateľ uviedol, že „majetkové právo k podielníckému listu vylučuje dohodu o spôsobe vydania majetkového podielu“. K tomu možno poznamenať, že **spôsob vydania majetkového podielu neustanovil ani zákon č. 42/1992 Zb.** V praxi to bolo zdrojom rôznych výkladových nedorozumení i súdnych sporov. Ukázalo sa, že táto otázka sa všeobecne nedá riešiť dohodou ani rozhodovaním súdov, pričom nemožno opomenúť skutočnosť, že **právo na majetkový podiel nevzniklo so súhlasom družstva ako povinnej osoby ani „so súhlasom“ oprávnenej osoby, ale zo zákona.** Navrhovateľ tento dôležitý aspekt, ktorý jednoznačne zo zákona č. 42/1992 Zb. vyplýva, pravdepodobne opomenul, čo viedlo k uvedeným tvrdeniam, ktoré ústavný súd hodnotí ako právne irelevantné.

Zákon č. 264/1995 Z. z. právo na majetkový podiel neodňal, ale určil formu a spôsob kapitalizácie majetkových podielov osôb, ktorým sa ešte nevydali a predstavujú doteraz ich právne neupravenú majetkovú účasť v družstve. Za podstatné v spojitosti s tým treba považovať, že podielnik môže práva, spojené s podielníckym listom predať, darovať, môžu byť predmetom dedičstva, alebo predmetom vkladu do podnikania iných osôb, čo podstatne zjednodušuje nakladanie s majetkovým právom oprávnených osôb proti doterajšiemu stavu.

Námietku navrhovateľa, že zákon nezakladá nárok oprávnenej osoby na odkúpenie podielníckeho listu družstvom, hodnotí ústavný súd v danej súvislosti za bezpredmetnú. Družstvo nemalo povinnosť odkúpiť ani majetkový podiel, ako to vyplýva z § 13 ods. 2 a 3 zákona č. 42/1992 Zb. Prevod na inú osobu je pri právach, inkorporovaných v cenných papieroch, omnoho jednoduchší, ako prevod majetkových podielov, ktoré družstvo nemalo povinnosť oprávnenej osobe vydať. Problémy vznikli tiež s dedením alebo darovaním nevydaných majetkových podielov, čo vydávanie podielníckych listov umožní vyriešiť.

Družstevné podielnické listy sú svojím charakterom deklaratórne majetkové (podielnické) cenné papiere. Ich deklaratórny charakter vyplýva z toho, že sa v nich stelesňuje a deklaruje právo účasti na majetku a podnikaní družstva, vzniknuté už priznaním majetkových podielov. Toto právo sa ďalej konkretizuje tak, že podľa novely má podielnik tiež právo na podiel na zisku, na alternatívne nakladanie s podielnickými listami a niektoré ďalšie práva, čo zákon č. 42/1992 Zb. neupravoval. Tvrdenie navrhovateľa, že sa majetkový podiel v družstvách zúročoval, že zakladal právo na podiel na zisku družstva aj pred účinnosťou zákona (časť III. ods. 2.8. návrhu) nemá oporu v platnej právnej úprave, ale iba v celkom výnimočnej praxi niektorých prosperujúcich družstiev, ktoré tak postupovali z vlastného rozhodnutia. Rovnako tvrdenie navrhovateľa, že právo spojené s podielnickým listom má úplne iný obsah ako právo spojené s majetkovým podielom a že zákon č. 264/1995 Z. z. znižuje majetkové práva oprávnených osôb, nemôžu byť všeobecne akceptovateľné.

Právnej a ekonomickej povahe majetkových podielov z transformácie a zmyslu premeny družstiev na podielnické listy zodpovedá vydanie nie obligačných, ale majetkových cenných papierov. Ide o obchodovateľné cenné papiere, teda o zachovanie možnosti ich speňaženia za trhovú cenu, ktorá by v zásade mala zodpovedať bonite majetku a miere prosperity družstva, ktoré tieto cenné papiere vydalo. Všetci podielníci - nečlenovia družstva majú pritom rovnaké postavenie a nebude naďalej preferovaná skupina tých, čo budú chcieť samostatne hospodáriť a požadujú najlukratívnejšie časti majetku v nominálnej hodnote často na úkor ostatných oprávnených osôb, ako sa to v praxi uskutočňovalo doteraz.

Zákon č. 264/1995 Z. z. zachováva a ďalej dopĺňa a konkretizuje práva oprávnených osôb, spojené s ich majetkovými podielmi z transformácie. Jeho základným prínosom je vyriešenie spôsobu nakladania s majetkovými podielmi tých oprávnených osôb, ktoré majú majetkovú účasť v družstve. **Inkorporácia ich práv v podielnických listoch družstiev dáva oprávneným osobám možnosť nakladať s týmito právami podľa právne riadne upravených pravidiel a podmienok, čím sa**

zaplňuje medzera v doterajšej právnej úprave majetkovej účasti oprávnených osôb v družstvách.

Na základe uvedených právnych úvah a výkladu napadnutých ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. **nedospel** ústavný súd k záveru o ich nesúlade s označenými ustanoveniami ústavy.

3. Navrhovateľ žiadal vysloviť nesúlad napadnutých ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. (okrem § 17f tretej vety) aj s čl. 20 ods. 1 ústavy. Podľa citovaného ustanovenia ústavy, každý má právo vlastniť majetok. Vlastnícke právo všetkých vlastníkov má rovnaký zákonný obsah a ochranu.

Z citovaného ustanovenia vyplýva záver o rovnakom zákonom obsahu vlastníckeho práva všetkých vlastníkov. Zákonný obsah vlastníckeho práva je predovšetkým upravený v § 123 a nasl. Občianskeho zákonníka, ale aj v iných zákonoch. Ustanovenie § 124 Občianskeho zákonníka vychádza z princípu rovnoprávnosti všetkých vlastníkov (presnejšie obsahu ich vlastníckeho práva). Všeobecné ustanovenia týkajúce sa obsahu vlastníckeho práva, rovnakých práv a povinností, ako aj ochrany vlastníkov môžu byť (a v určitom rozsahu aj sú) modifikované inými zákonmi, čo je v súlade s ústavnou zásadou o „rovnakom zákonom obsahu a ochrane vlastníckeho práva všetkých vlastníkov“. Takéto modifikácie obsahu vlastníckeho práva vyplývajúce priamo zo zákonov sú označované ako pojmové obmedzenia vlastníckeho práva. Ako už bolo zdôraznené, musí ísť, v súlade s požiadavkou vyplývajúcou z čl. 20 ods. 1 ústavy, o modifikácie obsahu vlastníckeho práva na základe zákona, aby bola rešpektovaná požiadavka „rovnakého zákonného obsahu a ochrany vlastníckeho práva“. Ústavný súd preto dospel k záveru, **že ak na účely, pre ktoré je možné vo všeobecnosti nahradiť majetkové podiely oprávnených osôb v družstvách ich kapitalizáciou vo forme cenných papierov, je to logické a pre posúdenie ústavnosti týchto ustanovení aj akceptovateľné, pretože cenné papiere (podielnícke listy) predstavujú adekvátnu majetkovú účasť oprávnených osôb v družstvách.** Z týchto dôvodov ústavný súd

nevyhovelo návrhu navrhovateľa, podľa ktorého sú napadnuté ustanovenia zákona č. 264/1995 Z. z. v nesúlade s čl. 20 ods. 1 ústavy.

4. Navrhovateľ v návrhu namietal aj nesúlad napadnutých ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. s čl. 12 ods. 1 ústavy. Podľa tohto ustanovenia sa priznávajú rovnaké práva všetkým ľuďom a ďalej že nikto nemôže byť základných práv a slobôd zbavený právnym predpisom akejkoľvek právnej sily. V jednotlivých ustanoveniach ústavy upravujúcich základné práva a slobody sa charakter neodňateľnosti, nezrušiteľnosti a nepremlčateľnosti prejavuje rozdielnym spôsobom a mierou. Spôsob usporiadania majetkových vzťahov v družstvách po transformácii, tak ako je to upravené v § 17a až 17e a v § 33b ods. 1 a 3 zákona č. 264/1995 Z. z., nie je v rozpore s požiadavkami obsiahnutými v citovanom ustanovení ústavy (uvedenou zákonnou úpravou sa nič nezmenilo na existencii a trvaní práva na vypočítané majetkové podiely v družstvách, nedošlo ani k premlčaniu alebo ich zániku). Ústavný súd preto s ohľadom na uvedené dôvody nevyhovelo námietke navrhovateľa uvedenej v petite návrhu, že citované ustanovenia zákona č. 264/1995 Z. z. sú v nesúlade s čl. 12 ods. 1 ústavy.

5. V petite návrhu navrhovateľ namietal nesúlad citovaných ustanovení zákona č. 264/1995 Z. z. aj s čl. 13 ods. 3 a 4 ústavy. Podľa týchto ustanovení „zákonné obmedzenia ústavných práv a slobôd musia platiť rovnako pre všetky prípady, ktoré spĺňajú ustanovené podmienky“, t. j. že zaväzujú jednak zákonodarcu na ich rešpektovanie na prijímanie zákonov a ďalej zaväzujú všetky subjekty verejnej správy, aby v rámci svojej rozhodovacej, aplikačnej praxe dôsledne postupovali v súlade s nimi. Inak povedané, zákon môže obsahovať iba také obmedzenia, ktoré sa rovnako vzťahujú na všetky individuálne prípady, ktoré sú druhovo rovnaké. Z uvedeného vyplýva logický záver, že nemožno považovať za porušenie citovaných ustanovení ústavy skutočnosť, že konkrétny zákon, t. j. zákon č. 264/1995 Z. z. upravil pre skupinu podielnikov v družstvách iný spôsob usporiadania majetkových vzťahov v družstvách po transformácii, ktorý však neznamená zmenenú účasť oprávnených osôb na uplatňovaní ich práv vo vzťahu k ich majetkovým podielom v družstvách. Ústavný súd s ohľadom na uvedené dôvody preto nevyhovelo námietke

navrhovateľa, že citované ustanovenia zákona č. 264/1995 Z. z. sú v nesúlade s čl. 13 ods. 3 a 4 ústavy.

Dňom vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky stráca účinnosť ustanovenie § 17f tretej vety zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 264/1995 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1992 Zb. o úprave majetkových vzťahov a vypořádání majetkových nárokov v družstvách v znení neskorších predpisov. Ak Národná rada Slovenskej republiky neuvedie toto ustanovenie do súladu s Ústavou Slovenskej republiky, stráca po šiestich mesiacoch od vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky aj platnosť.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 16. júna 1997

JUDr. Milan Čič
predseda pléna
Ústavného súdu
Slovenskej republiky